

פסח המכות (3)

- מכת בכורות הוכיחה את שליטת הקב"ה על חיי בני אדם.

מכאן למדנו, שעשרת המכות באו כדי להשריש בנו את האמונה, הן בשלטונו של הקב"ה על כל הבריאה, והן את היותו משגיח על הבריאה, שישראל לא יפגעו מהמכות שבאו על מצרים. והנה, היות וליל הסדר הוא לילה של השרשת אמונה בישראל ושל הודאה על הניסים, לפיכך עיקר תשומת הלב בליל הסדר ובמהלך אמירת ההגדה, צריכה להיות מופנית בניסי יציאת מצרים, לציור קושי השעבוד מחד, וניסי היציאה לחירות מאידך, ולא להרבות בפירושים שונים שאינם מעניין זה. עלינו לצאת מליל הסדר מחוזקים באמונה ובהודאה על הניסים, ושמחים באהבת ה' אלינו.

הגדה של פסח "נפלאותיך אשיחה" מאת הרב זילברשטיין

דם

פרעה לא שת לבו לנעשה בארצו במכת דם משום שבביתו לא נהפכו המים לדם, ולו ולבני ביתו היו מים בשפע. מדוע באמת לא לקו בדם? כי מכת דם היתה כזו, מכה שבתשלום היו יכולים להתגבר עליה, מי ששילם ליהודים כסף, היו לו מים. פרעה עצמו כבר שילם הרבה כסף לעם היהודי. הוא גידל בביתו במשך עשרים שנה, ויש אומרים ארבעים שנה את משה רבינו והוציא עליו ממון רב, לכן לא הוצרך במכת דם להוציא כסף עבור רכישת מים מהיהודים.

הגדה של פסח "יחי ראובן"

צפרדע

מסירות נפש, להריגה ולא ליסורים

בפסוקים בפרשת וארא העוסקים במכת צפרדע מצאנו דבר מענין. בפסוק אחד כתוב: "ושרץ היאור צפרדעים ועלו ובאו בביתך ובחדר משכבך וכו' ובתנורך ובמשארותיך", ובפסוק שאחריו כתוב: "ובכה ובעמך ובכל עבדיך יעלו הצפרדעים". וחלוקות זו של שני הפסוקים טעונה ביאור. ונראה, דהנה בגמרא (פסחים נג:), מבואר, שחנניה מישאל ועזריה מסרו את נפשם על קידוש השם מפני שנשאו ק"ו מצפרדעים שמסרו את עצמם אף שלא היו מצווים על קידוש השם. ואיתא עוד: "אילמלי נגדוה לחנניה מישאל ועזריה, פלחו לצלמא" (כתובות לג:), אם היו מלקים אותם, הם היו משתחוים לצלם. והיינו משום שלא היתה שם ע"ז ממש, ולכן אם היו מייסרים אותם הם היו משתחוים. וזהו הביאור גם בגמרא פסחים, דהגמרא מקשה מה ראו למסור את נפשם על קידוש השם, כלומר שלא היו מחוייבים בכך, וע"ז אמרינן דנשאו ק"ו מצפרדעים למסור את הנפש גם במקום שאין ציווי לעשות זה. נמצא, שבמקום שאין

הלקח מהמכות

אמר מרן הרב שך זצ"ל: מהו הלקח שעלינו ללמוד מהמכות. הן כל התורה כלולה בעשרת הדברות, הן פותחות במצות האמונה, שהיא היסוד והשורש לכל התורה כולה, "אנכי ה' אלוהיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים מבית עבדים". והלא דברים קל וחומר, אם פרעה ועמו נתבעו ללמוד מניסי יציאת מצרים וכמו שכתוב "למען תדע כי לה' הארץ, כי אני ה' בקרב הארץ, כי אין כה' אלוהינו" (שמות ט). על אחת וכמה וכמה שחייבים אנו, מאמינים בני מאמינים, ללמוד אמונה זו בחוש, והשגחה פרטית עד הפרט האחרון מיציאת מצרים. שאין כינה באה על האדם, ואין שום פצע שחין פורח בו חלילה, אלא אם נשלח משמים, והוא נאמן בשליחותו ובשבועתו, מתי יבוא ומתי ילך, כל אלו ויותר מאלו למדנו מעשרה המכות.

הגדה של פסח "אוצרות התורה"

עשרת המכות

כאמור, יכול היה הקב"ה להכניע את פרעה ומצרים במכה אחת, אלא שהקב"ה בחר להענישם בעשר מיני מכות, כדי שעל ידי זה התפרסם האמונה שה' שולט בכל:

- במכת דם, ה' הראה שהוא שולט על המים, ועל אלילי מצרים, היאור, וכן שמים יכול להפוך לדם.
- במכת צפרדע, ה' הראה שהוא שולט על בריות שבמים.
- במכת כינים, ה' הראה שהוא שולט על עפר הארץ לעשות אותו כינים, וכן שה' שולט בארץ גם במקום שכישוף לא פועל, פחות מחוט השערה.
- במכת ערוב מלמדת על השליטה בבעלי חיים שמעל הארץ, וכן על מזג האוויר, שהרי כל חיה הובאה מאקלים שונה.
- במכת דבר, הוכיחו שה' שולט אל האויר ועל חיותם של בעלי חיים.
- מכת שחין הוכיחה שה' שולט על הבריאות האדם.
- במכת ברד, הוכיחה שה' שולט על העננים, וכן את שליטתו של הקב"ה על חזקי הטבע, שאש ומים יעשו ביניהם.
- מכת ארבה הראתה שליטת על הבריות המעופפות, ועל הרוח שהביאה אותם למצרים.
- מכת חושך מראה שליטת הקב"ה על חיי בני האדם.

ציווי, יש ענין למסור נפש להריגה אבל לא ליסורים. דליסורים בעינן ציווי דווקא. ולפי זה יש לפרש שבתנורים מדובר על מסירות נפש למיתה ושם כתוב "ועלו הצפרדעים" שהוא לשון עתיד ולא לשון ציווי, אבל הפסוק "ובכה ובעמך", שאלו רק יסורים כתוב "יעלו", לשון ציווי, כי בלאו הכי, לא היו מוסרים את עצמם ליסורים.

הגדה של פסח "תפארת שמשון" מאת הרב פניקס זצ"ל

כינים

ב' מכה כינים, באדם ובבהמה, ובעפר הארץ
כאמור, החרטומים ניסו הם בלטיהם להוציא את הכינים ולא יכלו, ופירש רש"י: "ולא יכלו", שאין השד שולט על בריה פחותה מכשעורה. לכאורה קשה, שהרי בתוספתא מפורש שהכינה היתה גדולה כביצה, וכן מובא ב"ילקוט מעם לועז", שהיו י"ד מינים כינים, והקטנה שבהם היתה כביצה.

באר "רבי חיים הרש"ר" זצ"ל בשם דודו, רבי לייב דיין זצ"ל, שבלשון התורה מצינו במכה זו שני מינים: כינים וכינים. מין הכינים היה באדם ובבהמה, ומין הכינים היה בעפר הארץ. אם כן, על כינים שהיו בעפר הארץ אומרת התורה: "ויעשו כן החרטומים בלטיהם להוציא את הכינים ולא יכלו", כפי שפרש רש"י, משום שהיו פחותה מכשעורה. מה שמצינו בתוספתא שהכינה היתה גדולה כביצה, שם מדובר על מין הכינים שהיה באדם ובבהמה. מדוע באמת הכינים שהם בריה פחותה מכשעורה היו דוקא בעפר הארץ, והכינים הגדולה כביצה היתה באדם ובבהמה? נראה, שכל זה בא להורות על שני ניסים נפלאים שהיו במכת כינים, שכן, מה שבאדם ובבהמה רוחשים כינים, אין זה דבר נס ופלא, כי כאשר נמצאים בתנאים סניטרים קשים, מתרבים הכינים ל"ע מאלהן, ועל כן הנס והפלא 'באדם ובבהמה', היה בזה שהכינים היתה גדולה כביצה. מה שאין כן עפר הארץ שאין דרכו לרחוש כינים, אם כן הנס הפלא היה בעצם המצאותם של הכינים שם, אף כאלו ששיעורם היה קטן מכשעורה.

ספר ומחוק האור "יצאת מצרים"

ארבה

מצוה "ולמען תספר", במכת ארבה

במכת ארבה אומרת התורה: "ולמען תספר באזני בנך ובן בנך את אשר התעללתי במצרים ואת אתותי אשר שמתי בם וידעתם כי אני ה'" (שמות יב). הקשו רבותינו: במה התיחדה מכה זו משאר המכות, שדוקא בה נאמר הצווי של "למען תספר"? מובא משמו של רבי יחזקאל אברמסקי זצ"ל: הסיבה שרק במכה זו נאמר הצווי "למען תספר" היא, מפני שרק בה נאמר "ואחריו לא יהיה כן" (י. יד). כיצד אם כן ידעו הדורות הבאים איך נראית מכה זו אם לא יספרו עליה?

הגדה של פסח "נעימות יאמרו" מאת הרב רוזנבלום שליט"א

הלכה: אמאי אין מברכין על ד' כוסות ברכת המצות
הקשו הראשונים: דאמאי אין מברכין על ד' כוסות: אשר קדשנו במצותיו וצונו לשתות ד' כוסות. ואע"פ שהן מדרבנן, מ"מ מצינו שמברכין על מצות דרבנן, כמו באכילת מרור ועוד. כתב בארחות חיים ליישב וז"ל: אין מברכים לשתות ד' כוסות ואע"פ שיש להן סמך מן התורה, לפי שהן מופסקים... עכ"ל. כ"כ בכל בו, הרוקח האור זרוע ועוד ראשונים. והיינו דכיון דאינו שותה אותם בבת אחת אלא בהפסקות כל אחד בזמנו בסדר. האבודרהם תירץ וז"ל: היאך יברך לשתות ד' כוסות, והרי יש כוס של קידוש שהוא מצווה ועומד. וא"ת יברך לשתות ג' כוסות, והלא מחויב הוא בד', הלכך לא אפשר עכ"ל.

ספר "סוכת חיים"

פתגם: חבר שופע ידידות, ימנע ממך הבדידות
ספר "שמחה"

חקירה: שעות זמניות

מקור חלוקתם מן התורה, או שהן רק מוסכמות של בני אדם (תומים ל- יג באמצעו ואור שמח עדות א-ד: מוסכמות, זמני ההלכה למעשה ח"ב, עמוד כה ד"ה והנה הביאם, והביא צד שמקורן מהתורה).

ספר "קובץ יסודות וחקירות"

סיפור: איש דמים ומרמה

עשיר רודף בצע היה נוהג להונות את הבריות במעשי רמאות, כדי להגדיל את הונו. אמר לו הגאון פנחס הורביץ, בעל "הפלאה": עשיר שכמותך, לא רק שאין הדעת סובלתו, אלא מתעבים אותו מן השמים. כן אמרו חז"ל: ארבעה אין הדעת סובלתן, ואחד מהם הוא: עשיר מכחש (פסחים ק"ג), וכן נאמר בתהלים: "איש דמים ומרמה יתעב ה'". הוא אומר: איש עשיר שיש לו הרבה דמים, ובכל זאת הוא מרמה, מן השמים מתעבים אותו.

ספר "חד וחלק" חלק ג

שבת שלום, פסח כשר ושמח

יוצא לאור לרפואה שלימה של דינה בת מרים, הדסה אסתר בת רחל בחלא קטי, אברהם בן רבקה, מאיר בן גבי זווירה, אליהו בן תמר, ראובן בן איזא, ששא בנימין בן קאריין מרים, ויקטוריה שושנה בת ג'וים חנה, רפאל יהודה בן מלכה, אליהו בן מרים, שלמה בן מרים, שמחה ג'וזת בת אליז, אבישי יוסף בן שרה לאה, אוריאל נסים בן שלמה, אלחנן בן חנה אנושקה, רבקה בת ליוה, רישירד שלום בן רחל, נסים בן אסתר, מרים בת עזיזא, חנה בת רחל, דוד בן מרים, יעל בת כמונה, חנה בת ציפורה, ישראל יצחק בן ציפורה, יעל רייזל בת מרטיין היימה שמחה. זיווג הגון לאלודי רחל מלכה בת חשמה, הצלחה לחנה בת אסתר וליונתן מרדכי בן שמחה ברכה זרע של קיימא לבנה מלכה בת עזיזא וליאור עמיחי מרדכי בן ג'יזל לאוני. לעילוי נשמת: ג'ינט מסעודה בת ג'ולי יעל, שלמה בן מחה, מסעודה בת בלח, יוסף בן מייכה. מוריס משה בן מרי מרים. משה בן מזל פורטונה. שמחה בת קמיר, מיכאל צ'רלי בן ג'ולייט אסתר.

